

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Дніпропетровський державний
аграрно-економічний університет

Переглянути у форматі pdf

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВАХ НАФТОВОЇ ТА ГАЗОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ
Є. А. Ревтюк

№ 1, 2016 [Назад](#) [Головна](#)

0 0 0 0 0 0 0 0 0

УДК 331.522

Є. А. Ревтюк,
к. е. н., доцент кафедри менеджменту і адміністрування,
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, м. Івано-Франківськ

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМ КАПІТАЛОМ НА ПІДПРИЄМСТВАХ НАФТОВОЇ ТА ГАЗОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Y. Revtjuk,
PhD in Economics, assistant professor, Department of Management and Administration,
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas, Ivano-Frankivsk

PECULIARITIES OF HUMAN CAPITAL MANAGEMENT IN THE ENTERPRISES OF OIL AND GAS INDUSTRY

В роботі запропоновано методика оцінки особливостей системи управління людським капіталом підприємств. Запропонована методика побудована на основі використання інструментів контент-аналізу нормативної документації підприємства. Розроблена методика використана під час дослідження системи управління підприємств нафтової та газової промисловості України, що перебувають у державній, приватній та державно-приватній власності. В результаті дослідження виявлено, що для підприємств нафтової та газової галузі, що входять до структури НАК «Нафтогаз України», характерною є система управління, яка зорієнтована на досягнення безпеки та надійності функціонування технологічної підсистеми підприємства. Натомість, питання управління людським капіталом в системі корпоративних цілей підприємств відходять на другий план. Дослідження нормативної документації приватної нафтогазової компанії продемонструвало спрямованість системи управління на досягнення прибутковості та економічної ефективності підприємства.

The paper presents a methodology for evaluating the characteristics of human capital management of the enterprise. The methodology employs the tools of content analysis of regulatory documents of the enterprise. The methodology was approved in the study of management of enterprises of oil and gas industry of Ukraine, including state-owned, private enterprises and companies with public-private ownership. As the research results demonstrate, the oil and gas enterprises within "Naftogaz Ukraine" prioritize the system aimed at enhancing security and reliability of the technology subsystem. At the same time, human capital management is sidelined in corporate business objectives. Close study of the normative documentation of private oil and gas enterprise demonstrated managerial focus on achieving profitability and economic efficiency.

Ключові слова: людський капітал, персонал, управління людським капіталом, управління персоналом, управління нафтовими та газовими підприємствами.

Keywords: human capital, personnel, human capital management, personnel management, management of oil and gas enterprises.

Перед вітчизняними підприємствами нафтової та газової промисловості на сьогодні постали серйозні виклики, які пов'язані з приєднанням до III енергопакету України та, як наслідок, необхідності імплементації Директив ЄС у енергетичній сфері у вітчизняне законодавство. Чи не основним напрямком реформування енергетичного сектору є ліквідація монопольного становища НАК «Нафтогазу України» та його дочірних підприємств і запровадження конкурентних умов на ринку добування, транспортування та постачання вуглеводневих енергетичних ресурсів. Таким чином, перед підприємствами галузі надзвичайно гостро постає питання пошуку шляхів підвищення власної конкурентоспроможності як ключової умови подальшого виживання у агресивному ринковому середовищі. На нашу думку, одним з основних резервів підвищення конкурентоспроможності функціонування підприємств галузі є підвищення ефективності використання наявного у їхньому розпорядженні людського капіталу.

Дослідженням окремих аспектів управління підприємств нафтової та газової промисловості у сучасних умовах присвячені роботи Є. Крижанівського [1], М. Данилюка, І. Фадєєвої [2], Я. Витвицького [3], С. Кіся [4], . Особливості управління людськими ресурсами галузі розглянуто в роботах В. Петренка [5,6], І. Данилюк-Черних і А. Андибур [7] та інших. Але, на жаль, на сьогоднішній день відсутні роботи, присвячені дослідженню особливостей управління людським капіталом на нафтових та газових підприємствах. Однією з причин, які зумовили невелику чисельність робіт науковців, присвячених дослідженню окремих елементів системи управління на підприємствах галузі, є надзвичайна закритість інформації щодо їх діяльності.

Таким чином, перед нами постало завдання розробити методика та дослідити систему управління людським капіталом підприємств нафтової та газової промисловості, яка б дозволяла оцінити особливості менеджменту останніх на основі інформації щодо діяльності компаній, яка є в відкритому доступі.

Інформаційною базою для проведення дослідження стали нормативні документи у сфері управління нафтогазових підприємств (стандарти підприємства, положення, інструкції інші документи), інформаційні повідомлення на офіційних веб-сторінках компаній, результати дослідження інших науковців окремих сфер системи управління підприємств. Для дослідження нами було обрано два найбільших підприємства, що входять до складу НАК «Нафтогаз України», а саме видобувна компанія ПАТ «Укрнафта» та газотранспортна компанія ПАТ «Укртрансгаз», та приватна компанія «Нафтогазвидобування», яка на сьогоднішній день позиціонує себе як найбільш динамічно зростаюче нафтогазовидобувне підприємство з приватним капіталом в Україні.

На першому етапі дослідження нами було проаналізовано нормативні документи ПАТ «Укрнафта» та ПАТ «Укртрансгаз» у сфері управління людським

ресурсами підприємств, а саме стандарти організації, інструкції, методики, положення, регламенти, накази тощо. В якості методу дослідження нами було обрано контент-аналіз. Інструментом для проведення дослідження слугувала платформа Paper Machines^[1], яка використовує інструменти бібліографічного он-лайн редактора Zotero^[2]. За допомогою програмного комплексу було здійснено контент-аналіз вищеперелічених документів. В якості критеріїв проведеного контент-аналізу було обрано частоту згадування окремих слів та понять у базі даних нормативної документації підприємства. Після проведення ручної верифікації отриманих результатів та виключення окремих часто вживаних слів, які не несуть змістового навантаження (сполучники, займенники, прислівники, чисельники, деякі аббревіатури тощо) нами було отримано перелік з 67 найбільш уживаних слів для випадку ПАТ «Укртрансгаз» та 94 - для ПАТ «Укрнафта». Графічна інтерпретація отриманих результатів дослідження наведена на рисунках 1. та 2. На наступному етапі отримані найбільш уживані поняття було об'єднано в сім основних категорій, а саме «Безпека», «Ієрархія», «Нормування», «Процедури», «Технологія», «Персонал» та «Знання». Результати аналізу наведено в таблиці 1, графічна їх інтерпретація зображена на рисунках 3. та 4.

Рисунок 1. Графічна інтерпретація результатів контент-аналізу нормативних документів у сфері управління людським капіталом ПАТ «Укртрансгаз»

Рисунок 2. Графічна інтерпретація результатів контент-аналізу нормативних документів у сфері управління людським капіталом ПАТ «Укрнафта»

Таблиця 1.
Результати контент-аналізу нормативних документів нафтогазових підприємств у сфері управління людськими ресурсами

Категорія	Кількість згадування	Відсоток від загальної чисельності
ПАТ «Укртрансгаз»		
Безпека	8114	24,28%
Ієрархія	5811	17,39%
Нормування	2504	7,49%
Процедури	8206	24,56%
Технологія	3248	9,72%
Персонал	4659	13,94%
Знання	873	2,61%
ПАТ «Укрнафта»		
Безпека	1693	8,93%
Ієрархія	7950	41,94%
Нормування	3139	16,56%
Процедури	2383	12,57%
Технологія	2962	15,62%
Персонал	714	3,77%
Знання	116	0,61%

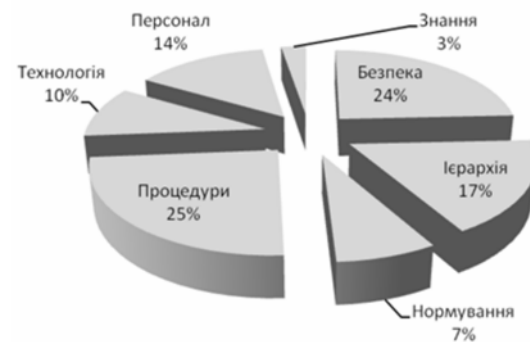

Рисунок 3. Графічна інтерпретація результатів контент-аналізу нормативних документів у сфері управління людським капіталом ПАТ «Укртрансгаз» у розрізі окремих категорій

Рисунок 4. Графічна інтерпретація результатів контент-аналізу нормативних документів у сфері управління людським капіталом ПАТ «Укрнафта» у розрізі окремих категорій

Виходячи з результатів проведеного контент-аналізу можна зробити наступні висновки щодо системи управління людськими ресурсами аналізованих підприємств:

- нормативна документація в значній мірі побудована з використанням підходів, характерних для концепції «управління трудовими ресурсами», що перш за все виявляється в використанні категорій «ієрархія», «нормування», «безпека»;
- для системи управління ПАТ «Укртрансгаз» є в більшій мірі характерним тенденції до застосування елементів концепції «управління персоналом», що виявляється через більш широке застосування елементів категорій «процедури» та «персонал»;
- насторожує той факт, що в нормативній документації елементи, означені нами категорією «технологія» витісняються елементами ієрархії, процедур, нормування, що, на нашу думку, ще раз підтверджує у домінуванні в практиці управлінської діяльності на аналізованих підприємствах концепції «управління трудовими ресурсами»;
- той факт, що в нормативній документації майже не зустрічається згадувань категорій, так чи інакше пов'язаних з категорією «знання» (частота згадувань коливається в межах 1-3%, що майже відповідає величині статистичної похибки) досить красномовно свідчить про відсутність в повсякденній практиці управління аналізованих підприємств елементів концепції «управління людським капіталом».

ПАТ «Нафтогазвидобування», яке являється на сьогоднішній день однією з найуспішніших приватних видобувних компаній, заснування та становлення якої відбулося за часів незалежності України, являється однією з компаній промислово-фінансової групи ДТЕК. На жаль службою внутрішньої безпеки ПАТ «Нафтогазвидобування» було відмовлено надати нам нормативні документи у сфері управління людськими ресурсами, якими послуговується підприємства. З іншої сторони, на відміну від підприємств, які входять до структури НАК «Нафтогаз України», корпорація ДТЕК являється активним учасником програм з корпоративної соціальної відповідальності та сповідує більш відкриту політику у сфері оприлюднення результатів власної діяльності. Зважаючи на те, що ПАТ «Нафтогазвидобування» є складовою ДТЕК, нами було досліджено за допомогою вище описаної методики контент-аналізу річні звіти корпорації, звіти з впровадження корпоративної соціальної відповідальності за період з 2010 по 2014 роки та відповідні розділи офіційної веб-сторінки, що стосуються управління персоналом корпорації (всі проаналізовані документи присутні у вільному доступі [8]). Зважаючи на те, що частина річних звітів опубліковано тільки російською мовою – подальший аналіз проводився російською. Графічна інтерпретація результатів контент-аналізу після верифікації даних приведено на рисунку 5.

Рисунок 5. Графічна інтерпретація результатів контент-аналізу звітів «ДТЕК» за період з 2010 по 2014 рр.

Первинний аналіз отриманих результатів, з огляду на той факт, що на відміну від попередніх випадків досліджувалися звітна а не нормативна документація, змусив нас дещо переглянути методологію дослідження. Таким чином отримана частота вживання найбільш уживаних понять були об'єднані в дещо інші категорії, а саме «Управління», «Технологія», «Розвиток», «Фінанси» та «Персонал». На жаль кількість згадувань поняття, які відносяться до категорії «Знання», є не

значною(нижня межа кількості згадувань поняття у випадку ДТЕК становила 120, верхня - 1441), тож остання категорія не фігуруватиме в подальшому аналізі. Результати контент-аналізу у розрізі окремих категорій наведено у таблиці 2., графічна інтерпретація – на малюнку 6.

Таблиця 2.
Результати контент-аналізу річних звітів та веб-сторінки фінансово-промислової корпорації «ДТЕК» у розрізі окремих категорій

Категорія	Кількість згадування	Відсоток від загальної чисельності
Персонал	1352	4,05%
Розвиток	9644	28,88%
Технологія	5345	16,00%
Управління	6014	18,01%
Фінанси	11044	33,07%

Рисунок 6. Графічна інтерпретація результатів контент-аналізу річних звітів та веб-сторінки фінансово-промислової корпорації «ДТЕК» у розрізі окремих категорій

Вищенаведені результати знову ж таки демонструють спрямованість системи управління корпорації, стратегічна направленість якої зорієнтована на фінансову стійкість та розвиток. Частково отриманий результат може бути пояснений тим фактом, що для аналізу було обрано звітні документи, основне завдання яких являлося продемонструвати надійність та прибутковість компанії потенційним інвесторам. Направленість системи управління демонструють категорії «Управління», «Технологія» та «Персонал». Слід відмітити, що в даному випадку категорія «Управління» увібрала в себе поняття, які у випадку дослідження нормативної документації були віднесені нами до категорій «Процедури», «Норми» та «Ієрархія». Таким чином можна констатувати, що стратегічна складова системи управління людськими ресурсами ПАТ«Нафтогазвидобування» зорієнтована на застосування концепцій «управління трудовими ресурсами» та «управління персоналом».

Використання методики контент-аналізу для дослідження нормативної та звітної документації підприємств нафтової та газової промисловості дозволило зробити наступні висновки щодо особливостей системи управління людськими ресурсами на аналізованих підприємствах. Система менеджменту підприємств, що входять до структури НАК «Нафтогаз України», в значній мірі орієнтована на використання управлінських підходів та технологій, характерних для індустріальної формації, що є, перш за все, наслідком історії їх розвитку та монополієм становившим на ринку. Новостворені підприємства, діяльність яких відбувається в умовах надзорської конкуренції з природним монополієм в особі НАК «Нафтогаз України», змушені застосовувати більш сучасні підходи до управління людськими ресурсами, для яких характерним є врахування тенденцій, що притаманні постіндустріальній формації. Таким чином, слід констатувати, що за умов приєднання України до III енергетичного пакету перед державними нафтогазовими компаніями постає надзвичайно складна проблема трансформації існуючої системи корпоративного управління, яка на сьогоднішній день побудована на засадах індустріальних управлінських підходів, у адаптивну систему, яка повинна в подальшому стати ключовим чинником забезпечення конкурентоспроможності підприємств галузі в умовах агресивного ринкового середовища.

Література.

1. Крижанівський Є. І. Роль національного технічного університету нафти і газу в інтелектуальному забезпеченні сталого розвитку нафтогазового комплексу України / Є. І. Крижанівський, В. П. Петренко // Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості. – 2011. - №1(3). – С. 12 – 18.
2. Данилюк М.О. Стратегічні напрямки реструктуризації вітчизняних корпорацій нафтогазового комплексу/М.О.Данилюк, І.Г.Фадєєва// Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості. – 2014. - №2(10). – С. 46 – 49.
3. Витвицький Я. С. Стратегія державного управління ресурсним і інтелектуальним потенціалом нафтогазовидобувного сектору економіки України / Я. С. Витвицький // Координати управління : збірник наукових праць / за ред. проф. Д. І. Дзвінчука. Вип. 4. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2013. – С. 61-69.
4. Кісь С. Я. Управління економічною безпекою підприємств нафтогазового комплексу : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами» / Я. С. Кісь. – Івано-Франківськ, 2011. – 20 с.
5. Петренко В. Стан, цілі і завдання з розвитку людського капіталу підприємств нафтогазової промисловості: світ і Україна / В. Петренко, І. Данилюк-Черних // Вісник Східноукраїнського університету ім. В. Даля. – №11(182), Ч. 1. – 2012. – С. 372-378.
6. Управління діяльністю підприємств нафтогазового комплексу на засадах інтелектуалізації та інтелектокористування : Монографія / [Петренко В. П., Кісь С. Я., Швидкий Е. А.]. За заг. ред. проф. В. П. Петренка. – Львів: ЛА „Піраміда”, 2013. – 276 с.
7. Андібур А. П. Неперервний розвиток людських ресурсів нафтогазової галузі України – важливе завдання галузевоорієнтованих закладів освіти/ А.П. Андібур, І.М.Данилюк-Черних //Економіка та управління в нафтовій і газовій промисловості. – 2013. - №1(7). – С. 121 – 127.
8. Офіційний сайт компанії ДТЕК [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dtek.com/>

References.

1. Kryzhanivskiy, Y. and Petrenko V. (2011), "The National University of Oil and Gas in Intellectual Support of Ukraine's Oil and Gas Industry Sustainability" [Rol' natsional'noho tekhnichnoho universytetu nafty i hazu v intelektual'nomu zabezpechenni staloho rozvytku naftohazovoho kompleksu Ukrainy], Ekonomika ta upravlinnia v naftovij i hazovij promyslovosti, vol. 1(3), pp. 12-18
2. Danyliuk, M. and Fadeieva, I. (2014), "The Strategic Goals of Restructuring of Ukraine's Oil and Gas Corporation" [Stratehichni napriamky restrukturyzatsii vitchyznyanykh korporatsij naftohazovoho kompleksu], Ekonomika ta upravlinnia v naftovij i hazovij promyslovosti, vol. 2(10), pp. 46-49
3. Vytvyts'kij, Y. (2013), "The Strategy for Governance of Natural and Intellectual Resource's Potential of the Oil and Gas Sector in Ukraine" [Stratehiia derzhavnoho upravlinnia resursnym i intelektual'nym potentsialom naftohazovydobuvnoho sektoru ekonomiky Ukrainy], Koordynaty upravlinnia : zbirnyk naukovykh prats', Vol.4, pp.61-69.
4. Kis', S.(2011), "The Economic Security Management in Oil and Gas Corporation", Ph.D. Thesis, Economics and Management of Enterprises, IFNTUNG, Ivano-Frankivsk, Ukraine
5. Petrenko, V. and Danyliuk-Chernikh, I. (2012), "Condition, Goals and Objectives on Human Capital Development of Oil and Gas Industry in World and Ukraine" [Stan, tsili i zavdannia z rozvytku liud'skoho kapitalu pidpriemstv naftohazovoi promyslovosti: svit i Ukraina], Visnyk Skhidnoukrains'koho universytetu im. V. Dalia, Vol.11 (182) Issue 1, pp.372-378.
6. Petrenko, V., Kis', S. and Shvydkyj E. (2013), Upravlinnia diial'nistiu pidpriemstv naftohazovoho kompleksu na zasadakh intelektualizatsii ta intelektokorystuvannia [Intelligent Management in Oil and Gas Company], LA "Piramide, Lviv, Ukraine
7. Andybura, A. and Danyliuk-Chernikh, I. (2013), "Human Resources Development in Ukraine's Oil and Gas Industry - an Important Goals of Industry-oriented Educational Institutions" [Neperervnyj rozvytok liud'skykh resursiv naftohazovoi haluzi Ukrainy – vazhlyve zadannia haluzevooriientovanykh zakladiv osvity], Ekonomika ta upravlinnia v naftovij i hazovij promyslovosti, vol. 1(7), pp. 121-127.

8. The official site of DTEK, (2015), available at: <http://www.dtek.com/>

[1] Офіційний сайт : <http://papermachines.org/>

[2] Офіційний сайт : <https://www.zotero.org/>

Стаття надійшла до редакції 28.12.2015 р.

ТОВ "ДКС Центр"